

ŽEMAITĒŠKĀ aple paprastus ē sodietingus rēkalus

JONUŠĀTĒ Laima

Kuršienā (Šiauliū rajons)

VĒNGALĒ Bonifaca portēgrapējēs

Kalbuos mondrībēs

Rauno pavasarī gardakolius ē nuotrīnēs. I kaima atvažiava jaunims. Gērdū rokoujas: *kiemarinti, čilinti, skrolinti...* Aš klausaus ēr nieka nesoprontu. Ne nuoriu atruodītē dēdelē sena, bet kol vēns vāks lakstē plēkās rēitās, plēka cacēnē klausinieju, kon tas znuočēj. Muokslus prisiein nutrauktē, nes tas vāks ivērtā i nuotrīnēs ē pradiejē kriuoctē. Nobiegau anuo tajītē.

Paskaitau pedaguoginē spauda. Dabā svarbiausē *pastoliavimas, sandai, erdvēlaikis*. Nieka nesoprontu, bet tīlu, dā dēpluoma atims. Veizu internetē, kon tēi žodē znuočēj. Vo tēn rondo dā vēina mondrībē. Kad nebūtu skērtomu tarp vīru ē muotrēšku, rēk rašītē *žmoga*. Mosintās tēi „žmoga” (atruoda ligo būtu žemaitēška daugiskaitas forma) ne veltou alga gaun, je tuokių dalīku sugalvuo.

Gīvenēms ēt, rēk ē naujū žuodiū ēšmuoktē, bet ēr tievū kalbuos nerēk ožmērštē.

Bet... Mon joukingē ir tēi žmuonis, katrēi Žemaitējuo gēmē, auga, vo dabā nebžēna ni sava tievū suodībuo bovusiou bodinku pavadēnēmu, no kad ē paprastiausiu – *kūtēs, stuogēnē, malkēnē*. Anēms dabā kap ēr nepaduoro žemaitēškā rokoutēis. Tad... Pamēslējau, ka rēk bēnt ožrašītē, kou dā aš pati iš tū laikū atsēmēnu. Nu maža vāka rokaus žemaitēškā, tik tumet mūsa nieks žemaitēškā rašītē nemuokē. Dabā miegēnu rašītē valog tarēma, kēik išēt, tēik.

Ē tēp, aš mažēlēlē... Babas gīvenēms bova kaimalē vēdorīe. Čē dā mona pruosenlē pasēbodavuojē. Mon maluonē iētē i premēnalē, o ēš anuos patēnki tēisē i kamēna, kor baba liob kūrintē ogni. Tēn liob pakabintē katēlāti, vērtē šotīnē ēr bolvīnē. Aš, vāks būdama, liobu atverstē aukštīn kramē ēr vei-

zietēis tēisē i dongu. Liob būtē iduomē ēš truobuos pro stuoga mielēna dongu matītē. Kertie liob būtē pakabints mēnturis bolviems plautē. Tou dākta liob padērbtē pu Kaliedu, nopoušus eglēlē.

Ēš premēnalēs galiejē iētē i stuovēmoujē truoba. Pri doru liob būtē pakabintē trīs abrūsā: vēns ēš kūtē parējus, kēts kojiems, trets bornā nusēšloustītē. Kertie ont krasē liob būtē padiets prausamāsis bliūdalis, apatiuo – viedrus paplavuoms, vo šalēp – viedrus čīsta vondēns ēr zelkuorius, dā mielēnā ēšsioviniets dekielis so katēnās. Pu balkiu liob pakēštē vēsuokius rēkalingus daiktēlius (tēp netīčiuoms bova ēškeravuoctē ēr žemēs dokumentā). Tuoliau – stals, luova, vērš anuos – šventūjū abruozdelē. Atsēmēno ēr kalvarata. Liobu veizie-tēis, kāp verp. Ēš šuona atruodē, ka ī baisē lēngvā. Bēški pasēčēpnuoji – ēr ī siulā. Pamiegēnau. Je, je, ni kelma, siulā pūkšt pa pūkšt...

Atsēmēno, kāp stovēmoujje truobuo baba liob so vēlnu dažās kiaušius dažītē. Ciuocē šauk:

– Tēk nepēlk oksa.

Baba pēldama:

– Nepēlsio, nepēlsio. Ta mēšiūgana jau prēpīlē. Ont tuo mūralē liob vērtē ēr posēnē kuošē su

kresnuoms, dā taukū liob pripēltē. Nikomet nepatēka. Ka paaugau, mon liob oždous vērtē konkuolinē. Aš, lebeda, tonkē anou liobu prisvėlintē. Sakysio:

- Baba, ā nuoriesi konkuolinēs?
- Kad viel būs prisvėlusi.

Ož pečiuo liob būtē ceboliu prikēšta žekē, kuoklie džiovins vuobulus. Tuo šeltuo vēituo, nūtaisēs pruoga, liob atgoltē katēns. Šēp Mėcis so šonio nereveliuojies, bet rainis tonkē vės liob nopėtielioutē Sabali – veizieik, kou nors jau ēr būs atiemēs ēš šonėis, o tas palėks bežiuopsus.

Prastājemē elkėriou bova ont sėinā pakabints sėininis dzieguorius. Bruolis – dėdiesnis. Ons liob muokietē sostabdītē tou dzieguori. Mon tas atruodē kap stebuklos. Šalėp – šiepalis drabužems, ētažerka kninguoms ēr babas kontečkuoms.

Dėdeliuojie truobuo – dėdelē abruozdā. Tuoliau – gerāsis elkierius. Tėn vākū nedėdelē liob lėstē. Šiepalie bova sokabintē gerėijē drabužē, čemodanūs sodietas koskelēs, sauguomas ĩkapēs, nuosineliūs sorėstē piningā laiduotoviems; bova žėnuoma, kėik doutē konėgou, kėik zakrastėjuonou, o kėik varguoninkē, dā pruočkā. Dėdeliuojie truobuo liob būtē pariedkas, budīnēs ēr kalnā. Stala vēina tetoriejē, kėtus liob pasėžėčiuotē.

Ėš premėnalē per kėta posē galiejē iėtē i prišininkē. Tėn bova dounkepis pečius. Atsėmėno, kāp

liob anou ēškūrintē so beržėnēs šakalēs, tumet keps douna ēr pīragus. Dėdėlē liob patėktē pīragā so ouguoms ēr so agounuoms. Ka pėrma karta pamiegėnau douna minkītē, jergau, kāp bova sunkē, prakaits muomėnt ĩšpīlē. Paskou tou pečiu pabanėtavuojē.

Premėnalie bova ēr drobīnas, ka galletumi palėptē ont truoba. Vo tėn jau vēsos baraklīns. Ož kazėla liob būtē ožkēšta lėčīna. Atsėmėno, pandielie priš Ožgavienēs liob ētē obagā, oterninkē – žīdelē, o sereduo – jau joudāsis puosninks.

Senuos truobuos liob būtē daug kalmoku. Baba vēs padies klepšius. Vėinā karta aš netīčiuoms ikėšau i anus kuojē. Bova baisē skaudē. Trauko lauk, o baba jau pu laika:

(Nukelta j 68 p.)

– Laimutelē, aš klepšius padiejau, tik neikēšk kuojēs.

Šalēp truobuos stuoviejē kamaralē, tēn – mēsuos vanalē. Dā tuoliau – klietēs, špikieris (kumet bovau mažēlēlē, tēn bova laikuoms atsargēnis grabs. Bēški šiorpis per nogarā liob nuēs anou pamatios, bet tuoki tumet bova mada – nomūs mažne vēsē laikē graba, ka rēkalou atējus būtom vēituo.

Klietie – mēigas, pripēltas grūdū. Kā bovuom mažē, mamutē liob lēiptē ilistē i anas ē iššloutē.

Kēimē vēinuop truobuos posie auga alīvēnē vuobēlis, kētuo – cokrēnē. Suodna kertie bova ē saldēniu. Kēimē dā auga spiritā ē bezdē (dabā botanikā anus vadēn baltauogē meškītē arba alyvas). Pri krīžiaus bova padēigtē bernadinā ēr vēndēinēs, pri truobā pavasarī žīdejē konteplēs (raktažolēs), o ont Ontuona žēidus išskleis baltuosēs ruožēs. Dēdelē džiaugous, ka anas pavīka ēškeravuotē lig šiū dēinū.

Žēimas liob būtē dēdelēs ē gēlēs. Vēina karta, jau būdama studētē, važiavau nomēi ont Kaliedu. Vēpuotēnē dēdliausē. Brendo, snēiga iki šakoma. Soskaičioujo dešimti žingsniu ēr ēlsous. Šēp ne tēp parējau lig nomū. Mamutē saka:

– Mēslējau, vākali, ka mon balaukont šērdēs pro kaklā ēšlieks.

Lūkestē

Dabā kāp tik novažiouji i kuokus nuors mokīmus, diestītuojē pērmiausē klaus, kokēi ī mūsa lū-

kestē. No vo so tās mūsa lūkestēs būn vēsēp.

* Dā baba ī pasakuojusi, kāp vēns sosieds ēš kēta pasēžīčiuojē pakinktus ēr nešē atidoutē per krēkštīnas. Mēslēj sau: jego dous vēina bornelē, ēšgersiu, jgo ontra – ērgi ēšgersiu, no bet tretiuos atsēsakīsiu. Nunešē, pajiemē pakinktus ēr... ēk ēš kor atējēs...

* Vēina karta mūsa kaimē Onkā somēslējē ēškeltē dēdelē pariedkā. Toriejē ēš kuo. Prisēvadēna žmuoniū. Vēn arklems šertē nosomdē tris. No vo tū svetiū atējē tik do. Dā ē dabā ēšlēka pasakīms: „Būs kap pri Onkaus pariedkuo“.

* Jaunējē padavē ožsakus ēr ēšējē bolviu kastē. Ana mēslējē, kad ons krežius pīliuos, vo ons, kad ana. Sosēbarē tamē bolviu laukē ē nebibova pariedkas.

* Vēns neruodlīvs vaikis sosēmēslējē pasērokou-tē so merga:

– Kēik daug mosū.

Merga nieka nesaka.

– Jēgo īr mosū, būs ēr blosū...

Nikuokē ruoda neišējē.

* Kēta mergelka ēšsprēndē krīžežuodi ēr ēš karta pamēslējē, kad laimies priza. Lek ēr lek i kiuoska paveizietē, a neatnešē laikraštē. Apsēdžiaugē, kad anuo solaukē, bet priza tēn nebova.

Tēik tuo diel tū lūkestiū. Pasēdžiaukem tou, kou torem: gēid cīrolis, blezdinga pastuogie, geltuona kiaulpēinē žēidās apsēpīlē, bitiū pēlnē suodnā, žmuonēs, tuo žēmē gēmē ē sava žemaitiu kalbuos neožmēršē.

